

**ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΣΕ ΓΑΜΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 2201/2003***
[ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΠολΠρΘεσ 14135/2004]

Απόστολος Ανθιμος
ΔρΝ, Μ.Λ.Ε. (Hannover) - Δικηγόρος
Ειδικός Επιστήμονας Νομικής ΔΠΘ

Εισαγωγή

Ο κανονισμός 2201/2003 «για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1347/2000»¹, ο οποίος θα αρχίσει να εφαρμόζεται από την 1η Μαρτίου 2005², τέσσερα δηλαδή χρόνια μετά από την έναρξη ισχύος του κανονισμού 1347/2000³, εμπλούτισε αισθητά το πεδίο της κοινοτικής δραστηριότητας στο χώρο των οικογενειακών διαφορών⁴. Ωστόσο, η θεματική της διεθνούς δικαιοδοσίας στο πλαίσιο των γαμικών διαφορών [διαζύγιο, δικαστικός χωρισμός και ακύρωση γάμου] ελάχιστες αποκλίσεις παρουσιάζει από τη ρύθμιση που προηγή-

---

* Πρόκειται για διευρυμένη απόδοση εισήγησης σε ημερίδα που διοργάνωσε το ΚΔΕΟΔ σε συνεργασία με τον τομέα Αστικού δικαίου, Πολιτικής Δικονομίας και Εργατικού δικαίου της Σχολής ΝΟΠΕ του ΑΠΘ στις 7.6.2004.

1. ΕΕΕΚ L 338/23.12.2003, 1 επ.

2. Βλ. άρθρο 72 § 2 κανονισμός 2201/2003.

3. Βλ. άρθρο 46 κανονισμός 1347/2000.

4. Στην παρούσα μελέτη αποφεύγεται οποιαδήποτε αναφορά στην προϊστορία του κανονισμού και σε ζητήματα πεδίου εφαρμογής. Σχετικά βλ. κυρίως *Ταγαρά*, Η συμβολή της κοινοτικής έννομης τάξης στην ενοποίηση του οικογενειακού διεθνούς δικαίου, Αθήνα - Κομοτηνή, 2001, 19 επ., *τον ίδιο*, Ιστορικό - Γενικά χαρακτηριστικά - Πεδίο εφαρμογής των δύο νέων κανονισμών για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, Αρμ 2001, 1628 επ., 1639 επ. Πρβλ. ακόμη *Φουντεδάκη*, Διεθνής δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε υποθέσεις γονικής μέριμνας σύμφωνα με τον κανονισμό 1347/2000, Αρμ 2001, 1659 επ., *Ανθιμο*, Η κοινοτικοποίηση του δικονομικού διεθνούς δικαίου στο πεδίο των οικογενειακών διαφορών, Αρμ 2004, 836 επ., *Polyzogopoulos*, Internationale Zuständigkeit und Anerkennung von Entscheidungen in Ehesachen in der Europäischen Union, στο: *Gottwald (Hrsg.)*, Aktuelle Entwicklungen des Europäischen und Internationalen Zivilverfahrensrechts, Bielefeld, 2002, 133 επ., *Kropholler*, Europäisches Zivilprozeßrecht [EZPR], 7η έκδοση, Χαϊδελβέργη, 2002, 54 επ., *Spellenberg*, Der Anwendungsbereich der EheGVO (Brüssel II) in Statussachen, FS Schumann, 423 επ., *Simotta*, Die internationale Zuständigkeit Österreichs in eherechtlichen Angelegenheiten - Ein Vergleich zwischen der EheVO und dem autonomen österreichischen Recht, FS Geimer, 1144 επ., *Stalford*, Regulating Family Life in Post - Amsterdam Europe, E.L.Rev. 2003, 43 επ., και *Becker - Eberhard*, Die Sinnhaftigkeit der Zuständigkeitsordnung der EG-VO Nr. 1347/2000 (Brüssel II), Τιμ. Τόμος Μπέη, Α' Τόμος, 93 επ. Για την αέναη διεύρυνση του κοινοτικού ενδιαφέροντος σε ολοένα ευρύτερη ύλη του οικογενειακού δικαίου, βλ. *Kohler*, Auf dem Weg zu einem europäischen Justizraum für das Familien- und Erbrecht, FamRZ 2002, 709 επ., καθώς και *Wagner*, Überlegungen zur Vereinheitlichung des Internationalen Privatrechts in Ehesachen in der Europäischen Union, FamRZ 2003, 803 επ.

θηκε⁵. Ειδικότερα, ο προπάτορας αμφότερων κανονισμών, δηλαδή η Σύμβαση που καταρτίστηκε βάσει του άρθρου Κ.3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση σε γαμικές διαφορές της 28ης Μαΐου 1998⁶ ρύθμιζε το θέμα στα άρθρα 2 και 5-8⁷. Οι ανωτέρω διατάξεις μεταφέρθηκαν αυτολεξεί στον κανονισμό 1347/2000, διατηρώντας μάλιστα και την ίδια αρίθμηση. Ο κανονισμός 2201/2003 επιλέγει μια διαφορετική προσέγγιση: Διαχωρίζει τις υποθέσεις γαμικών διαφορών από αυτές της γονικής μέριμνας. Οι πρώτες ρυθμίζονται στα άρθρα 3-7, ενώ οι δεύτερες στα άρθρα 8-15.

Εκτός από τις διατάξεις περί διεθνούς δικαιοδοσίας, ενδιαφέρον παρουσιάζουν στο πεδίο των γαμικών διαφορών άλλα δύο πολύ σημαντικά ζητήματα: Η εκκρεμοδικία [άρθρα 16-19] και η λήψη ασφαλιστικών μέτρων [άρθρο 19].

Για όλες τις προαναφερόμενες διατάξεις θα γίνει λόγος στη συνέχεια. Σημειώνεται ότι πρόθεση του συγγραφέα δεν αποτελεί η επανάληψη όσων έχουν ήδη καταγραφεί στην ελληνική βιβλιογραφία⁸, αλλά η επεξεργασία των διατάξεων στη βάση της νεώτερης ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας και της μεσολαβούσας – πενιχρότατης – δημοσιευμένης νομολογίας.

1. Η ρύθμιση της διεθνούς δικαιοδοσίας

α. Εισαγωγικά: Ιθαγένεια και συνήθη διαμονή

ι. Ιθαγένεια

Το άρθρο 3 κανονισμός 2201/2003 καθορίζει τις επτά δικαιοδοτικές βάσεις κατά όμοιο τρόπο προς τη διάταξη του άρθρου 2 κανονισμός 1347/2000⁹. Αξιοσημείωτη είναι εδώ η εγκατάλειψη, άλλως σχετικοποίηση του κραταιού κριτηρίου της

5. *Tenreiro/Ekström*, Recent developments in EC judicial co-operation in the field of Family Law, IFL 2004, 30. Πρβλ. για του λόγου το αληθές και την πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου, που προηγήθηκε της έκδοσης του κανονισμού 2201/2003, COM (2002) 222, της 3.5.2002, 8 επ., 11 επ.

6. ΕΕΕΚ C 221/16.7.1998, 2 επ.

7. Δεν πρέπει να λησμονείται πως η Εισηγητική Έκθεση της Σύμβασης, την οποία συνέταξε η καθηγήτρια ΙΔΔ του Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης, *Alegria Borrás*, διατηρεί την αξία της ως ερμηνευτικό εργαλείο των διατάξεων και των δύο κανονισμών, βλ. ΕΕΕΚ C 221/16.7.1998, 27 επ.

8. Ad hoc βλ. *Ταγαρά*, Η συμβολή της κοινοτικής έννομης τάξης στην ενοποίηση του οικογενειακού διεθνούς δικαίου, Αθήνα - Κομοτηνή, 2001, 119 επ., *Κιουπτσίδου*, Διεθνής δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων στις γαμικές διαφορές βάσει του 1347/2000 Κανονισμού (του Συμβουλίου της ΕΚ), Αρμ 2001, 1648 επ., *Γιαννόπουλο*, Διεθνής δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων επί γαμικών διαφορών κατά το αυτόνομο κοινοτικό δίκαιο (Κανονισμός 1347/ΕΚ/2000), ΕΕΕυρΔ 2001, 97 επ., *Ανθιμο*, Αρμ 2004, 839.

9. Μοναδικές διαφορές που εντοπίζονται αφορούν στον υπέρτιλο της διάταξης, που κάνει λόγο για «Γενική δικαιοδοσία», και στην παράλειψη του επιθετικού προσδιορισμού «διεθνή» ως προς την έννοια της δικαιοδοσίας. Εξυπακούεται πάντως ότι στο πλαίσιο του κανονισμού 2201/2003 ρυθμίζεται αποκλειστικά το ζήτημα της διεθνούς δικαιοδοσίας, πρβλ. σχετικά και *Κιουπτσίδου*, Αρμ 2001, 1649, *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 144, *Gottwald*, MüKo, Art. 2 EheGVO. αρ. 1.

ιθαγένειας¹⁰: Αμφότεροι σύζυγοι πρέπει να έχουν την ίδια ιθαγένεια, σύμφωνα με το άρθρο 3 § 1 β κανονισμός 2201/2003¹¹. Η κοινοτική επιλογή έρχεται σε αντίθεση με πληθώρα εθνικών ρυθμίσεων, όπως για παράδειγμα το άρθρο 612 § 1 ΚΠολΔ, και την § 606 a ZPO. Συνέπεια της προαναφερόμενης διάταξης αποτελεί το ανεφάρμοστο του άρθρου 612 § 1 ΚΠολΔ στο πλαίσιο των διαφορών που καλύπτει ο κανονισμός 2201/2003 και ο κανονισμός 1347/2000 [μέχρι την αντικατάστασή του].

Στη θεωρία διατυπώθηκε η άποψη, κατά την οποία η ανωτέρω διάταξη προσκρούει στο άρθρο 12 ΣΕΚ, καθώς ευνοεί τους γάμους ομοεθνών σε σχέση με τους γάμους αλλοεθνών¹². Η γνώμη αυτή αντικρούστηκε με το επιχείρημα, ότι η διάταξη δεν συνιστά δυσμενή μεταχείριση σε βάρος συγκεκριμένης ιθαγένειας¹³.

Ο κανονισμός 2201/2003 δε δίνει απάντηση στο ζήτημα της ενδεχόμενης ύπαρξης διπλής ιθαγένειας, και ειδικότερα στο κατά πόσο ο διάδικος που έχει διπλή ιθαγένεια θα είναι σε θέση να επικαλεστεί τη μια ή την άλλη, ανάλογα με τις περιστάσεις. Κατά την άποψη που διατυπώθηκε στο πλαίσιο του κανονισμού 1347/2000, ο εκάστοτε ενάγων δύναται να επικαλεστεί το άρθρο 3 § 1 β [2 § 1β κανονισμός 1347/2000], επιλέγοντας την κοινή με τον εναγόμενο ιθαγένειά του¹⁴.

ii. Συνήθης διαμονή

Το κυρίαρχο κριτήριο καθορισμού της διεθνούς δικαιοδοσίας εντοπίζεται πλέον στην έννοια της συνήθους διαμονής¹⁵, η οποία διασπάται σε τρεις εξ υποκειμένου διακρίσεις: Στη συνήθη διαμονή του εναγομένου, του ενάγοντος, και αμφοτέρων διαδίκων. Ορισμός της έννοιας δεν κρίθηκε σκόπιμο να δοθεί ούτε στο πλαίσιο του κανονισμού 2201/2003, αν και το άρθρο 2 περιέχει σειρά ορισμών άλλων κρίσιμων εννοιών. Επικρατεί η άποψη που συναρτά την πλήρωση του περιεχομένου της έννοιας με την ερμηνεία στην οποία προβαίνει το ΔΕυρΚ¹⁶, άποψη που πηγάζει

10. Πρβλ. *Spellenberg*, Die Zuständigkeiten für Eheklagen nach der EheGVO, FS Geimer, Mόναχο, 2002, 1263.

11. Διεξοδικότερα βλ. *Ανθίμο*, Αρμ 2004, 839, υπ. 42.

12. *Hau*, FamRZ 2000, 1336. Σύμφωνοι με τη γνώμη αυτή οι *Simotta*, FS Geimer, 1154 επ., και *Boele - Woelki*, ZfRV 2001, 123.

13. *Spellenberg*, FS Geimer, 1271. Έτσι και ο *Becker - Eberhard*, Τιμ. Τόμος Μπέη, 102 επ., και 108, ο οποίος κάνει λόγο για ανεκτή διαφοροποίηση.

14. *Κιουπτσίδου*, Αρμ 2001, 1649, *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 141 επ., υπ. 39, *Kropholler*, EZPR, 61 επ., αρ. 98. Κατά τον *Gottwald*, MόΚο, Art. 2 EheGVO. αρ. 12, την απάντηση πρέπει να δίνει το εσωτερικό δίκαιο του forum. Για περαιτέρω έρευνα, βλ. τις παραπομπές στον *Ανθίμο*, Αρμ 2004, 839, υπ. 42.

15. Για την προβληματική της κατοικίας και της διαμονής του εναγομένου, βλ. αντί όλων *Νίκα*, Πολιτική Δικονομία Ι, 171 επ.

16. Βλ. *Ταγαρά*, ο.π. [υπ. 8], 121, *Kropholler*, EZPR, 60 επ., αρ. 96, *Simotta*, FS Geimer, 1155. Καθώς η νομολογία του ΔΕυρΚ αναμένεται να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο και στο πεδίο του κανονισμού 2201/2003, σκόπιμο είναι να αναφερθούν συνοπτικά μερικές από τις σημαντικότερες αποφά-

σεις που ασχολήθηκαν με το ζήτημα: α. Στην υπόθεση *Silvana di Paolo/Office National de l' Emploi* [βλ. *Αρ. Βλάχο*, Νομολογία Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τόμος 6 (1976), Αθήναι, 1983, σελ. 389 επ. και ιδίως 392 επ., σκέψεις 10-11] το ΔΕυρΚ έκρινε ότι «οσάκις εργαζόμενος έχει μια σταθερή απασχόληση εις ένα Κράτος - μέλος, υπάρχει τεκμήριο ότι αυτός κατοικεί εκεί, έστω κι αν άφησε την οικογένειά του εις άλλο κράτος». β. Στην υπόθεση *Hermann Witte/Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου* [Συλλ. Νομολ 1984, I-3465 επ., 3474, σκέψη 11], το ΔΕυρΚ έκρινε ότι «οι απουσίες ... από τη χώρα του τόπου υπηρεσίας, σποραδικές και σύντομης διάρκειας, οι οποίες, επιπλέον, δεν χαρακτηρίζονται από τη βούληση του ενδιαφερόμενου να εγκαταστήσει το μόνιμο κέντρο των ενδιαφερόντων του σε άλλο κράτος, δεν μπορούν να θεωρηθούν ικανές να αφαιρέσουν από τη διαμονή του προσφεύγοντος στο κράτος του τόπου υπηρεσίας του το μόνιμο χαρακτήρα της...». γ. Στην υπόθεση *Rigsadvokaten/Nicolai Christian Ryborg* [Συλλ. Νομολ 1991, I-1943 επ., 1971, σκέψεις 11-29] το ΔΕυρΚ έκρινε ότι «ως συνήθης κατοικία πρέπει να θεωρείται, κατά πάγια όσον αφορά άλλους τομείς του κοινοτικού δικαίου νομολογία, ο τόπος τον οποίον ο ενδιαφερόμενος έχει καταστήσει μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του» (σκέψη 19), και ότι «το γεγονός και μόνο ότι ένα πρόσωπο περνά τις νύχτες και τα Σαββατοκύριακα για διάστημα μεγαλύτερο του έτους στην οικία φίλης του στο κράτος Β δεν αρκεί για να συναχθεί ότι το εν λόγω πρόσωπο έχει μεταφέρει το μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του στο κράτος αυτό» (σκέψη 24). Και το Δικαστήριο καταλήγει στη σκέψη 29 ότι «το γεγονός και μόνον ότι ο υπήκοος του κράτους - μέλους Β, ο οποίος μετοίκησε στο κράτος - μέλος Α, όπου βρήκε εργασία και στέγη, αλλά, μετά ορισμένη ημερομηνία και για μεγαλύτερο του έτους διάστημα, περνούσε όλες σχεδόν τις νύχτες και τα Σαββατοκύριακα στην οικία φίλης του στο κράτος - μέλος Β, διατηρώντας όμως ταυτόχρονα την εργασία και την κατοικία του στο κράτος - μέλος Α, δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι το εν λόγω άτομο μετέφερε τη συνήθη του κατοικία στο κράτος - μέλος Β». δ. Στην απόφαση *Pedro Magdalena Fernández/Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* [Συλλ. Νομολ 1993, II-971 επ., 982 επ., σκέψεις 27-31] το Πρωτοδικείο του ΔΕυρΚ έκρινε ότι «η έννοια της συνήθους διαμονής ερμηνεύεται παγίως από την κοινοτική νομολογία ως ο τόπος τον οποίο ο ενδιαφερόμενος όρισε, με τη θέληση να του προσδώσει σταθερό χαρακτήρα, ως το μόνιμο ή σύνθητες κέντρο των συμφερόντων του και ότι πρόκειται για πραγματικό ζήτημα που απαιτεί να λαμβάνεται υπόψη η *πραγματική διαμονή του ενδιαφερόμενου*» (σκέψη 27). Στην ίδια απόφαση κρίθηκε ότι «όσον αφορά την παραμονή εννέα μηνών στην Ισπανία ... τονίζεται ότι ο προσφεύγων συνέχισε μετά την εν λόγω παραμονή να διαμένει και να εργάζεται στη Λιέγη, όπως και προηγουμένως. Αυτή η σποραδική και βραχείας διάρκειας απουσία από τη χώρα υπηρεσίας δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής για να αφαιρέσει από τη διαμονή του προσφεύγοντος στο κράτος υπηρεσίας τον συνήθη χαρακτήρα της» (σκέψη 29). Τέλος, στην ίδια απόφαση (σκέψη 30) κρίθηκε ότι «το γεγονός ότι ο προσφεύγων είχε ενδεχομένως την πρόθεση να αναζητήσει εργασία στην Ισπανία και να εγκατασταθεί εκεί, ότι άσκησε εκεί τα πολιτικά του δικαιώματα και ότι είχε περιουσιακά συμφέροντα δεν μπορούν από μόνα τους να κλονίσουν το συμπέρασμα της προηγούμενης σκέψεως όσον αφορά τον καθορισμό της διαμονής στο Βέλγιο, όπου είχε τη διαμονή του και κατά το σημαντικότερο τμήμα της περιόδου αναφοράς, ασκούσε την επαγγελματική του δραστηριότητα». Η ανωτέρω απόφαση επικυρώθηκε και από το ΔΕυρΚ ύστερα από αίτηση αναίρεσης που ασκήθηκε. Ειδικότερα, στην υπόθεση *Pedro Magdalena Fernández/Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* [Συλλ. Νομολ 1994, I-4295 επ., 4309, σκέψη 23] το ΔΕυρΚ αποφάνθηκε ότι «το Πρωτοδικείο αναγνώρισε ότι από το έτος 1965 έως την 1η Μαΐου 1986 ο *Magdalena Fernández* είχε τη συνήθη κατοικία του στο Βέλγιο. Το γεγονός ότι ο προσφεύγων μετακινήθηκε προσωρινά στο Τορνιεβία (Ισπανίας) από την 1η Οκτωβρίου 1980 έως τις 28 Ιουνίου 1981 δεν σημαίνει ότι μετέφερε το μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του στην Ισπανία και υπό την έννοια αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί τέτοιας φύσεως, ώστε να οδηγήσει στη διακοπή... της συνήθους κατοικίας του στο Βέλγιο».

από το κείμενο της Εισηγητικής Έκθεσης *Borrás*¹⁷. Στη θεωρία αποσαφηνίζεται πως η συνήθης διαμονή ισοδυναμεί με την κοινωνική ένταξη σε συγκεκριμένο τόπο, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για την πατρίδα του προσώπου ή κάποια άλλη χώρα. Στοιχείο της αποτελεί η μόνιμη παραμονή σε συγκεκριμένο τόπο, η οποία πρέπει πάντως να εξαρτάται και να έχει επιλεγεί από το ίδιο το πρόσωπο¹⁸. Προβληματισμός επικρατεί στη θεωρία αναφορικά με τον καθορισμό της συνήθους διαμονής προσώπων που εισήλθαν παράνομα σε κάποιο κράτος - μέλος. Υπό το πρίσμα των άρθρων 6 και 8 ΕΣΔΑ προτείνεται η αναλογική εφαρμογή του άρθρου 3 § 1 α στ. 5 και 6 κανονισμός 2201/2003¹⁹.

Ο σύνδεσμος του προσώπου με την πατρίδα του δεν τελεί σε συγκρουσιακή σχέση με τον τόπο που έχει επιλέξει ως μόνιμο κέντρο των ενδιαφερόντων του. Παράλληλα, η πρόθεση του προσώπου να επιστρέψει στην πατρίδα του δεν μπορεί να αποστερήσει το χαρακτήρα της συνήθους διαμονής από τον τόπο που το ίδιο πρόσωπο έχει επιλέξει ως επίκεντρο των δραστηριοτήτων του²⁰. Το ίδιο ισχύει και για τη διακηρυγμένη πρόθεση μόνιμης (επαν)εγκατάστασης σε κάποιο κράτος - μέλος, στο οποίο επιδιώκεται η εκδίκαση της διαφοράς²¹.

β. Διεθνής δικαιοδοσία με βάση την κοινή συνήθη διαμονή των συζύγων

Το κριτήριο της κοινής συνήθους διαμονής των συζύγων αποτελεί γνωστή και λίγο - πολύ αναμενόμενη δικαιοδοτική βάση. Ρυθμίζεται διττά στο άρθρο 3 § 1 α, σημεία 1 και 2. Σύμφωνα με το πρώτο σημείο, το δικαστήριο της συνήθους διαμονής των συζύγων έχει διεθνή δικαιοδοσία για την εκδίκαση της ανακύπτουσας γαμικής διαφοράς. Έτσι, τα βελγικά δικαστήρια θα είναι αρμόδια αναφορικά με αγωγή διαζυγίου Ελληνίδας κατά του Γερμανού συζύγου της, εφόσον η συζυγική κατοικία βρίσκεται στο Βέλγιο.

Παράλληλα, το 2ο σημείο της ίδιας διάταξης θεμελιώνει διεθνή δικαιοδοσία και στο δικαστήριο της τελευταίας συνήθους διαμονής των συζύγων, εφόσον «ένας εκ των συζύγων έχει ακόμα αυτή τη διαμονή». Σημειώνεται πως η ρύθμιση υπο-

17. ΕΕΕΚ C 221/16.7.1998, 38, σημ. 32.

18. Βλ. *Simotta*, FS Geimer, 1156 επ. Με γνώμονα τα ανωτέρω η ΠολΠρΘεσ 14135/2004, βλ. Digesta 2004, σελ. 484, έκρινε πως Ελληνίδα υπήκοος που εργάζεται εδώ και μια δεκαετία στην Επιτροπή των ΕΚ έχει ορίσει ως κέντρο των ενδιαφερόντων της τις Βρυξέλλες. Κατά συνέπεια η παραμονή της στην οικογενειακή της εστία στη Θεσσαλονίκη κατά τις εορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα, καθώς και η προσκομιδή αεροπορικών εισιτηρίων, από τα οποία αποδεικνύεται η συχνή ολιγοήμερη παραμονή της στη Θεσσαλονίκη δεν επαρκούν για να αναγάγουν τη Θεσσαλονίκη ως το κατάλληλο forum για την εκδίκαση αγωγής διαζυγίου κατά του συζύγου της, ο οποίος είναι Γερμανός υπήκοος, και διαμένει στις Βρυξέλλες, όπου και εργάζεται επίσης ως υπάλληλος της Επιτροπής των ΕΚ.

19. *Simotta*, FS Geimer, 1160.

20. *Spellenberg*, FS Geimer, 1265.

21. *Simotta*, FS Geimer, 1161.

κρύπτει ουσιαστικά ένα *forum actoris*²². Πρόκειται για ρύθμιση αρκετά οικεία για τον Έλληνα νομικό, αν ανακαλέσουμε στη μνήμη μας το άρθρο 39 ΚΠολΔ, το οποίο εφαρμόζεται και για τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας διαμέσου της παραπομπής του άρθρου 3 ΚΠολΔ²³. Η ειδοποιός διαφορά των δύο διατάξεων έγκειται στην πρόσθετη προϋπόθεση που θέτει η κοινοτική ρύθμιση, τη συνέχιση δηλαδή της διαμονής έστω και ενός συζύγου στον ίδιο τόπο. Έτσι, για να χρησιμοποιήσουμε παραλλαγή του προηγούμενου παραδείγματος, τα Βελγικά δικαστήρια παραμένουν αρμόδια σε περίπτωση υποβολής αγωγής διαζυγίου Ελληνίδας κατά του Γερμανού συζύγου της, ακόμη και αν ο σύζυγος επέστρεψε στη χώρα του, εγκαταλείποντας τη συζυγική κατοικία στο Βέλγιο, εφόσον όμως η αιτούσα συνεχίζει να διαμένει εκεί.

γ. Διεθνής δικαιοδοσία με βάση τη συνήθη διαμονή του εναγόμενου

Η συνήθης διαμονή του εναγομένου προβλέπεται στο άρθρο 3 § 1 α, σημείο 3, και συνιστά γνωστή και καθιερωμένη δωσιδικία σε όλες τις έννομες τάξεις, αντίστοιχη της κατοικίας του άρθρου 22 ΚΠολΔ και του άρθρου 2 Κανονισμός 44/2001. Περαιτέρω ανάλυση της διάταξης δεν κρίνεται συνεπώς σκόπιμη. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί η άποψη που διατυπώνεται στη θεωρία, κατά την οποία η ανωτέρω διάταξη καθιστά περιττή τη δικαιοδοτική βάση του σημείου 1, καθώς παρατηρείται εδώ αλληλοεπικάλυψη πεδίου εφαρμογής²⁴.

Η συνήθης διαμονή του εναγομένου μπορεί να διαδραματίσει ρόλο και στο πλαίσιο του σημείου 4 της ίδιας διάταξης²⁵, με βάση το οποίο, σε περίπτωση άσκησης κοινής αίτησης – απονέμεται διεθνής δικαιοδοσία στο δικαστήριο της συνήθους διαμονής ενός από τους συζύγους, άρα και του εναγομένου.

δ. Διεθνής δικαιοδοσία με βάση τη συνήθη διαμονή του ενάγοντος

Η θεμελίωση διεθνούς δικαιοδοσίας στον τόπο της συνήθους διαμονής του ενάγοντος προσδίδει μια νέα διάσταση στην προβληματική. Αντίστοιχη ρύθμιση απαντάται στο άρθρο 5 σημ. 2 ΣυμΒρ και κανονισμός 44/2001 αναφορικά με ζητήματα διατροφής. Εκεί όμως η διάταξη υπηρετεί ένα συγκεκριμένο στόχο, την προστασία του αδύνατου δικαιούχου της διατροφής. Εδώ οι διατάξεις του άρθρου 3 § 1 α σημεία 5 και 6 φαίνεται να υπηρετούν έναν μάλλον αμφιλεγόμενο στόχο: Αυτόν της ευχερέστερης και απλούστερης λύσης του συζυγικού δεσμού.

Αρχικά πρέπει να λεχθεί πως η συνήθης διαμονή του ενάγοντος θεμελιώνει διε-

22. Becker - Eberhard, Τιμ. Τόμος Μπέη, 104.

23. Βλ. αντί πολλών Κεραμέα/Κονδύλη/(-Νίκα), ΚΠολΔ I, άρθρ. 39.

24. Becker - Eberhard, Τιμ. Τόμος Μπέη, 103.

25. Gottwald, MüKo, Art. 2 EheGVO. αρ. 7.

θνή δικαιοδοσία στην περίπτωση κοινής αίτησης του σημείου 4²⁶. Η ρύθμιση αυτή δεν προκαλεί κανενός είδους αμφισβητήσεις, με δεδομένη την κοινή βούληση λύσης του γάμου²⁷.

Αντίθετα, έντονος είναι ο επιστημονικός διάλογος που αναπτύσσεται σε σχέση με τα σημεία 5 και 6 του άρθρου 3 § 1 α, σύμφωνα με τα οποία η συνήθης διαμονή του ενάγοντος το τελευταίο έτος ή ακόμη και κατά το τελευταίο εξάμηνο πριν από την έγερση της αγωγής κρίνεται ως επαρκής για την απονομή διεθνούς δικαιοδοσίας στο *forum*²⁸. Το βασικό επιχείρημα κατά των ανωτέρω ρυθμίσεων – ιδιαίτερα μάλιστα για το σημείο 6 – εστιάζει στην παραβίαση της αρχής της απαγόρευσης διακρίνουσας μεταχείρισης του άρθρου 12 ΣΕΚ²⁹. Η Επιτροπή και το Συμβούλιο είχαν την ευκαιρία να αναθεωρήσουν τη θέση τους στο πλαίσιο εκπόνησης του κανονισμού 2201/2003, διαγράφοντας τις επίμαχες ρυθμίσεις. Μολαταύτα ο κοινοτικός νομοθέτης δεν μετακινήθηκε καθόλου από την αρχική του επιλογή. Στην εμμονή των Βρυξελλών ίσως να συνέβαλλε το γεγονός ότι το χρονικό διάστημα των έξι μηνών ή του ενός έτους δίνει τη δυνατότητα αντίδρασης στο κράτος της τελευταίας συνήθους διαμονής των συζύγων³⁰.

Μοναδική διαφοροποίηση παρατηρείται στο χρονικό σημείο έναρξης του χρονικού διαστήματος του ενός έτους ή των έξι μηνών: Ειδικότερα, οι αντίστοιχες ρυθμίσεις του κανονισμού 1347/2000 δεν έκαναν λόγο για έγερση της αγωγής, αλλά είτε απλώς για αγωγή (άρθρο 2 § 1 α σημείο 5 κανονισμός 1347/2000), είτε για κατάθεση αγωγής (άρθρο 2 § 1 α σημείο 6 κανονισμός 1347/2000). Η μετατροπή της νομοτυπικής μορφής θέτει πλέον ζήτημα διαφορετικού καθορισμού του εναρκτηρίου σημείου διαδρομής του ενός έτους ή των έξι μηνών αντίστοιχα. Το πρόβλημα μπορεί να σκιαγραφηθεί με δύο παραδείγματα:

α. Σε περίπτωση υποβολής αγωγής διαζυγίου Ελληνίδας ενώπιον του Πρωτοδικείου της Ρώμης κατά του Πορτογάλου συζύγου της, ο οποίος παραμένει στην τελευταία κοινή διαμονή των συζύγων στο Πόρτο, το ιταλικό δικαστήριο θα έχει διεθνή δικαιοδοσία, εφόσον η ενάγουσα αποδείξει τη διαμονή της στο *forum* τουλάχιστον

26. Gottwald, ό.π., Becker - Eberhard, Τιμ. Τόμος Μπέη, 105.

27. «Ein voluntatives Element», όπως αναφέρει ο Becker - Eberhard, Τιμ. Τόμος Μπέη, 104. Εκτενέστερα βλ. Άνθιμο, Αρμ 2004, 840, υπ. 47.

28. Πρέπει στο σημείο αυτό να υπογραμμιστεί πως η συνήθης διαμονή για το χρονικό διάστημα του ενός έτους ή των έξι μηνών δεν μπορεί να θεμελιωθεί σε παραμονή της συζύγου στο *forum* κατά την περίοδο των Χριστουγέννων και του Πάσχα, καθώς και σε άλλες περιστασιακού χαρακτήρα επισκέψεις της, όταν η ίδια διατηρεί το κέντρο των επαγγελματικών της ενδιαφερόντων σε άλλο κράτος, βλ. Πολ. ΠρΘεσ 14135/2004. Digesta 2004, σελ. 484.

29. Βλ. εκτενώς Ταγαρά, ό.π. [υπ. 8], 127 επ., αρ. 230, και Άνθιμο, Αρμ 2004, 840, με περαιτέρω βιβλιογραφικές παραπομπές. Πρβλ. ακόμη Nagel/Gottwald, Internationales Zivilprozessrecht, Βερολίνο, 2002, 153, Simotta, FS Geimer, 1152 επ., Becker - Eberhard, Τιμ. Τόμος Μπέη, 106 επ.

30. Πρβλ. Polyzogopoulos, ο.π. [υπ. 4], 143, Gottwald, MüKo, Art. 2 EheGVO. αρ. 10.

στον 12 μήνες πριν από την έγερση της αγωγής.

Ας δούμε τώρα μια παραλλαγή του παραδείγματος: Η ενάγουσα προχωρεί σε κατάθεση αγωγής διαζυγίου 11 μήνες μετά την εγκατάσταση της στην Ιταλία, και δίνει εντολή επίδοσης της αγωγής 2 μήνες αργότερα. Ερωτάται: Υφίσταται διεθνής δικαιοδοσία του ιταλικού δικαστηρίου; Εκκινώντας από το δεδομένο ότι ο τεχνικός νομικός όρος «έγερση αγωγής» ισοδυναμεί με την πράξη κατάθεσης του αγωγικού δικογράφου και επίδοσής του προς τον εναγόμενο, προσήκει καταρχήν καταφατική απάντηση. Αντίθετα, κατά το άρθρο 2 § 1 α περ. ε' κανονισμός 1347/2000, το οποίο αναφέρεται αόριστα στην αγωγή, το ζήτημα ερίζεται. Στη θεωρία προκρίνεται πάντως η ερμηνεία της διάταξης σε αρμονία προς αυτή του σημείου 6, που κάνει λόγο για κατάθεση αγωγής³¹.

β. Σε περίπτωση άσκησης αγωγής διαζυγίου Ελληνίδας ενώπιον του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης κατά του Ισπανού συζύγου της, ο οποίος συνεχίζει να διαμένει στην τελευταία κοινή διαμονή τους στη Μαδρίτη, το ελληνικό δικαστήριο θα θεμελιώσει διεθνή δικαιοδοσία, εφόσον η ενάγουσα αποδείξει τη διαμονή της στην Ελλάδα τουλάχιστον 6 μήνες πριν από την έγερση της αγωγής.

Ας δούμε τώρα μια παραλλαγή του παραδείγματος: Η ενάγουσα καταθέτει αγωγή διαζυγίου 5 μήνες μετά την εγκατάστασή της στην Ελλάδα, και προχωρεί σε επίδοση της αίτησης 2 μήνες αργότερα. Ερωτάται και πάλι: Υφίσταται διεθνής δικαιοδοσία; Εκκινώντας από την ίδια διαπίστωση περί έγερσης της αγωγής, οδηγούμαστε αναντίρρητα στο συμπέρασμα, που αντιλαμβάνεται την έγερση της αγωγής ως κατάθεση και επίδοση εισαγωγικού δικογράφου. Άρα και εδώ προσήκει καταρχήν καταφατική απάντηση. Ανατρέχοντας ωστόσο στο άρθρο 2 § 1 α σημείο 6 κανονισμός 1347/2000 διακρίνουμε αμέσως μια ορατή διαφορά, που ήδη μνημονεύθηκε: Η ανωτέρω διάταξη αναφέρεται στην κατάθεση και όχι στην έγερση της αγωγής! Συνεπώς, υπό την ισχύ του κανονισμού 1347/2000 η αγωγή της ενάγουσας θα είχε απορριφθεί, καθώς έπρεπε να αναμένει την παρέλευση έξι μηνών από την εγκατάστασή της στο forum.

Από όσα προηγήθηκαν καταφαίνεται πως υπάρχει πρόβλημα με τον όρο «έγερση» αγωγής που επιλέχθηκε από το μεταφραστικό μας τμήμα στις Βρυξέλλες. Το συμπέρασμα αυτό εξάγεται άλλωστε και από το γεγονός ότι η ελληνική γλωσσική απόδοση είναι η μόνη που άλλαξε σε σχέση με τον κανονισμό 1347/2000³². Από τη συγκριτική ανάγνωση των υπόλοιπων αποδόσεων προκύπτει άρα ότι παρεισέφρησε σφάλμα στο συγκεκριμένο χωρίο του ελληνικού κειμένου. Κατά συνέπεια, ως ορθότερη ερμηνεία πρέπει να προκρίνεται αυτή που επικρατεί στο πλαίσιο του κανο-

31. Ταγαράς, ο.π. [υπ. 8], 128.

32. Για του λόγου το αληθές βλ. τις ακόλουθες αποδόσεις: Γερμανικό κείμενο: vor Antragsstellung. Αγγλικό: before the application was made. Ιταλικό: prima della domanda. Πορτογαλικό: antes do pedido. Ισπανικό: anteriores de la presentación de la demanda.

νισμού 1347/2000: Να θεωρείται δηλαδή ως εναρκτήριο χρονικό σημείο η κατάθεση και όχι η επίδοση, η οποία ολοκληρώνει την έγερση της αγωγής. Αντίθετη επιλογή θα οδηγήσει με βεβαιότητα σε αποκλίνουσα ερμηνευτική κατεύθυνση των ελληνικών δικαστηρίων ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα έναντι των δικαστηρίων των υπολοίπων κρατών - μελών.

ε. Πορίσματα

Από την ανάλυση που προηγήθηκε συνάγονται τα ακόλουθα πορίσματα:

1. Παρατηρείται έλλειψη ιεραρχικής σχέσης μεταξύ των δικαιοδοτικών βάσεων³³.
2. Ως συνέπεια του ανωτέρω πορίσματος, υφίσταται απόλυτη ελευθερία επιλογής δικαιοδοτικής βάσης από τον εκάστοτε ενάγοντα³⁴.
3. Η προαναφερόμενη ελευθερία επιλογής ανάμεσα σε 7 βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας ενδέχεται να οδηγήσει σε σύγχυση
4. Καθοριστικής σημασίας θα αποβεί η ερμηνεία της έννοιας της συνήθους διαμονής από τα εθνικά δικαστήρια. Ο κανονισμός 2201/2003 δε θεώρησε σκόπιμο να συμπεριλάβει τον ορισμό της στο άρθρο 2, όπως έκανε με άλλες, εξίσου δυσερμήνευτες έννοιες, όπως αυτή της γονικής μέριμνας και της παράνομης μετακίνησης ή κατακράτησης παιδιού, κι αυτό διότι η έννοια πρέπει να ερμηνεύεται με βάση κοινοτικά κριτήρια³⁵. Με δεδομένη την ύπαρξη σχετικής νομολογίας του ΔΕυρΚ³⁶, διατύπωση ειδικού ορισμού στο πλαίσιο του κανονισμού 2201/2003 θεωρήθηκε περιττή.
5. Παράλληλα, ο πλουραλισμός δικαιοδοτικών βάσεων πυροδοτεί και έναν ι-διόμορφο αγώνα ταχύτητας μεταξύ των μερών προς τα δικαστήρια [race to the courts] με στόχο την εξασφάλιση του προσφορότερου forum³⁷.
6. Η απλοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των διαζυγίων οδηγεί εξ αντιδιαστολής στη σκέψη ότι η Κοινότητα προέβη με τον τρόπο αυτό σε έμμεση παρότρυνση λύσης του γάμου.
7. Ειδικά ως προς τα σημεία 5 και 6 παρατηρείται έντονος προβληματισμός της θεωρίας, που εκκινεί από την παραβίαση της αρχής απαγόρευσης διάκρισης του

33. *Κιουπτσίδου*, Αρμ 2001, 1649, *Νίκας*, Πολιτική Δικονομία, 246, αρ. 110, *Gottwald*, ΜύΚο, Art. 2 EheGVO. αρ. 2, *Hau*, FamRZ 2000, 1334, *Kropholler*, EZPR, 59, αρ. 93, *Spellenberg*, FS Geimer, 1265, *Simotta*, FS Geimer, 1151 επ. Πρβλ. και *Άνθιμο*, Αρμ 2004, 839. Για τα αίτια της επιλογής αυτής, βλ. αναλυτικά *Becker - Eberhard*, Τιμ. Τόμος Μπέη, 108 επ.

34. *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 141.

35. *Ταγαράς*, ό.π. [υπ. 8], 121 επ., *Hau*, FamRZ 2000, 1334. Αντίθετος ο *Polyzogopoulos*, ο.π., 141, υπ. 37, σύμφωνα με τον οποίο το ζήτημα θα εξεταστεί υπό το πρίσμα του εσωτερικού δικαίου του κάθε κράτους.

36. *Κιουπτσίδου*, Αρμ 2001, 1649.

37. Βλ. *Stalford*, E.L.Rev. 2003, 45, και κυρίως 47 επ.

άρθρου 12 ΣΕΚ.

2. Λοιπές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας

Κατ' αντιστοιχία προς τον κανονισμό 1347/2000, ο κανονισμός 2201/2003 περιέχει διατάξεις που ρυθμίζουν τη διεθνή δικαιοδοσία επί ανταγωγής και μετατροπής του δικαστικού χωρισμού σε διαζύγιο. Ωστόσο παρατηρούνται κάποιες αποκλίσεις στο περιεχόμενό τους που χρήζουν επισήμανσης.

Αναφορικά με το άρθρο 4 κανονισμός 2201/2003 μπορούν περιληπτικά να σημειωθούν τα ακόλουθα. Η διάταξη θεσπίζει δύο προϋποθέσεις: Πρώτο, θα πρέπει να υφίσταται κάποια εκκρεμής «διαδικασία βάσει του άρθρου 3». Παρατηρείται εδώ μια ελαφρώς διαφορετική προσέγγιση σε σχέση με τη διατύπωση άρθρου 5 κανονισμός 1347/2000, όπου γίνεται λόγος για «δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η κύρια αγωγή». Στην πραγματικότητα δεν επήλθε κάποια αλλαγή στο νόημα της ρύθμισης. Απλώς η απόδοση που επιλέχθηκε υιοθέτησε την επιλογή του αγγλικού³⁸, και εγκατέλειψε αυτή του γερμανικού κειμένου³⁹. Επιπρόσθετα, πρέπει να επισημανθεί πως η διάταξη παραπέμπει αποκλειστικά στο άρθρο 3 που εξετάστηκε προηγουμένως, σε αντίθεση με το άρθρο 5 κανονισμός 1347/2000 που παραπέμπει σε δικαστήριο όπου εκκρεμεί η κύρια αγωγή, η οποία μπορεί να αφορά θέματα γονικής μέριμνας και απαγωγής τέκνων.

Η δεύτερη προϋπόθεση περιέχεται αυτολεξεί και στον κανονισμό 1347/2000: Η ανταγωγή πρέπει να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003, ειδάλλως το άρθρο 4 κανονισμός 2201/2003 δεν εφαρμόζεται. Έτσι, το δικαστήριο που εκδικάζει αγωγή διαζυγίου έχει διεθνή δικαιοδοσία και για ανταγωγή ακύρωσης γάμου⁴⁰. Ωστόσο πρέπει να υπογραμμιστεί πως η δωσιδικία της ανταγωγής δεν ενεργοποιείται, όταν η τελευταία αφορά ζήτημα γονικής μέριμνας.

Αναφορικά με τη μετατροπή του δικαστικού χωρισμού σε διαζύγιο [άρθρο 5], είναι σαφές πως η ρύθμιση αυτή δεν ενδιαφέρει – τουλάχιστον άμεσα – τη χώρα μας, η οποία δε γνωρίζει το θεσμό του δικαστικού χωρισμού. Κατ' εξαίρεση το άρθρο 5 ενδέχεται να απασχολήσει την ελληνική έννομη τάξη σε περίπτωση εκδίκασης διαφοράς κατ' εφαρμογή αλλοδαπού δικαίου με βάση τις διατάξεις ιδιωτικού διεθνούς δικαίου.

3. Αποκλειστικός χαρακτήρας των βάσεων δικαιοδοσίας των άρθρων 3-5

Το άρθρο 6 κανονισμός 2201/2003 διακηρύσσει τον αποκλειστικό καταρχήν χαρακτήρα όλων των βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας που θεσπίζονται στα άρθρα 3-

38. «The court in which proceedings are pending».

39. «Das Gericht, bei dem ein Antrag anhängig ist».

40. Πρβλ. και *Spellenberg*, FS Geimer, 1272 επ.

5⁴¹. Ειδικότερα, τα άρθρα 3-5 εφαρμόζονται, όταν:

- i. ο εναγόμενος έχει τη συνήθη διαμονή του σε κράτος - μέλος⁴², ή
- ii. έχει την υπηκοότητα κράτους - μέλους.

Λογική συνέπεια του αποκλειστικού χαρακτήρα είναι η απαγόρευση παρέκτασης αρμοδιότητας (ρητής/σιωπηρής) σε υποθέσεις γαμικών διαφορών κατά τον κανονισμό 2201/2003⁴³. Παράλληλα, οι υπέρμετρες δικαιοδοτικές βάσεις της εκάστοτε έννομης τάξης δεν μπορούν πλέον να εφαρμοστούν σε βάρος κοινοτικών υπηκόων ή διαμενόντων εντός της κοινοτικής επικράτειας⁴⁴.

Αντίθετα, στο άρθρο 7 προβλέπεται κατ' εξαίρεση η εφαρμογή των επονομαζόμενων επικουρικών δικαιοδοτικών βάσεων, που δεν είναι άλλες από τις ημεδαπές διατάξεις του εκάστοτε forum. Ερωτάται λοιπόν αρχικά πότε ο Έλληνας δικαστής θα μπορεί να προχωρήσει σε εφαρμογή του άρθρου 612 ΚΠολΔ. Κάτι τέτοιο θα είναι κατά το άρθρο 7 § 1 κανονισμός 2201/2003 δυνατό, όταν δεν υπάρχει διεθνής δικαιοδοσία δικαστηρίου κράτους - μέλους σύμφωνα με τα άρθρα 3-5⁴⁵. Κατόπιν τίθενται ερωτήματα που σχετίζονται με τα πρόσωπα που νομιμοποιούνται να επικαλεστούν την § 1, αλλά και με πρόσωπα, σε βάρος των οποίων είναι εφικτή η επίκληση της ίδιας ρύθμισης. Η επόμενη παράγραφος δίνει την απάντηση: Οποιοσδήποτε υπήκοος κράτους - μέλους που έχει συνήθη διαμονή σε κάποιο κράτος - μέλος μπορεί να επικαλείται τις εγχώριες δικονομικές ρυθμίσεις του forum⁴⁶, π.χ. Έλληνας που διαμένει στο Αμβούργο μπορεί να επικαλεστεί τις σχετικές διατάξεις της γερμανικής Πολιτικής Δικονομίας και αντίστροφα. Από την άλλη μεριά, οι εσωτερικές διατάξεις μπορούν να εφαρμοστούν κατά εναγόμενου, ο οποίος δεν έχει ούτε

41. Βλ. επικύρωση της θέσης αυτής από την ΠολΠρΘεσ 14135/2004, Digesta 2004, 484. Ορθά παρατηρεί ο *Becker - Eberhard*, Τιμ. Τόμος Μπέη, 113, ότι η αποκλειστικότητα διακηρύσσεται όχι στο ίδιο το κείμενο, αλλά στον υπέρτιτλό του.

42. Αδιάφορη είναι στο σημείο αυτό η ιθαγένεια του εναγομένου, βλ. *Simotta*, FS Geimer, 1149 επ.

43. *Κιουπσιδίου*, Αρμ 2001, 1650, *Spellenberg*, FS Geimer, 1263, *Gottwald*, MüKo, Art. 2 EheGVO. αρ. 4, και Art. 7, αρ. 1, *Simotta*, FS Geimer, 1165, η οποία υπογραμμίζει παράλληλα πως αποκλείεται και η σιωπηρή παρέκταση διαμέσου της ανεπιφύλακτης παράστασης του εναγομένου. Πρέπει πάντως να αναφερθεί και η άποψη που διατυπώνεται κυρίως από Ολλανδούς συγγραφείς, η οποία προκρίνει την παρέκταση και στο πεδίο του κανονισμού 1347/2000 [άρα και του κανονισμού 2201/2003], βλ. *Boele - Woelki*, ZfRV 2001, 123 επ. Η άποψη αυτή συναντά ωστόσο εύλογες αντιδράσεις, βλ. *Simotta*, FS Geimer, 1166, *Άνθιμο*, Αρμ 2004, 841, υπ. 53, ενώ δεν μπορεί να γίνει δεκτή στο πλαίσιο του ελληνικού δικαίου, βλ. ήδη ΠολΠρΘεσ 14135/2004, Digesta 2004, 484.

44. *Kropholler*, EZPR, 64, αρ. 107.

45. Βλ. αντί άλλων *Simotta*, FS Geimer, 1150, και *Becker - Eberhard*, Τιμ. Τόμος Μπέη, 115 επ. Το άρθρο 8 § 1 κανονισμός 1347/2000 έκανε λόγο για «συνήθη διεθνή δικαιοδοσία», προκαλώντας εύλογες απορίες στη θεωρία ως προς το περιεχόμενο του επιθετικού προσδιορισμού «συνήθη». Ορθά λοιπόν έλαβε χώρα η διαγραφή του στο πλαίσιο του κανονισμού 2201/2003, καθώς επρόκειτο μάλλον για μεταφραστικό πλεονασμό, που δεν απαντάται άλλωστε σε καμία άλλη γλωσσική απόδοση.

46. Βλ. αντί πολλών *Kropholler*, EZPR, 65, αρ. 109 επ.

συνήθη διαμονή εντός της ΕΚ, ούτε την υπηκοότητα κάποιου κράτους - μέλους. Π.χ. μια Σουηδέζα που διαμένει στην Ελλάδα, και καταθέτει αίτηση διαζυγίου κατά Αλβανού που διαμένει στην Κορυτσά έχει δικαίωμα να επικαλεστεί τις σχετικές διατάξεις του ΚΠολΔ⁴⁷. Στο παράδειγμα που παρατίθεται θα μπορούσε έτσι να εφαρμοστεί το άρθρο 39 ΚΠολΔ, αν αποδειχθεί ότι το συζυγικό ζεύγος είχε την τελευταία κοινή διαμονή του στην Ελλάδα.

Ωστόσο υπάρχει ακόμη ένα πρόσκομμα στην εφαρμογή του άρθρου 7 κανονισμός 2201/2003: Με βάση το άρθρο 611 ΚΠολΔ τα ελληνικά δικαστήρια δεν έχουν διεθνή δικαιοδοσία, αν και οι δύο σύζυγοι κατά το χρόνο που ασκείται η αγωγή είναι αλλοδαποί. Η ρύθμιση αυτή διατηρεί ασφαλώς την ισχύ της σε γαμικές διαφορές με στοιχεία αλλοδαπότητας, μόνον όμως όταν πρόκειται για υποθέσεις που δεν αφορούν κοινοτικούς υπηκόους. Η αντιπαράθεση του άρθρου 611 ΚΠολΔ με τον κανονισμό 2201/2003 αποβαίνει νικηφόρα υπέρ του δεύτερου: Το άρθρο 611 ΚΠολΔ θα πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με την αρχή της εξομοίωσης των πολιτών της ΕΕ⁴⁸. Συνεπώς, η αρνητική προϋπόθεση του άρθρου 611 ΚΠολΔ δεν μπορεί να αντιταχθεί έναντι κοινοτικών υπηκόων.

4. Έρευνα διεθνούς δικαιοδοσίας και παραδεκτού κλήτευσης – εκκρεμοδικία – ασφαλιστικά μέτρα

Μετά το τμήμα 2, που ρυθμίζει ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας σε υποθέσεις γονικής μέριμνας, ο κοινοτικός νομοθέτης περιέλαβε στο τμήμα 3 μια σειρά κοινών διατάξεων για υποθέσεις γαμικών διαφορών και γονικής μέριμνας, που εκτείνονται στα άρθρα 16-20, και αφορούν τρία ζητήματα: Τον έλεγχο της διεθνούς δικαιοδοσίας και του παραδεκτού (άρθρα 17-18), την εκκρεμοδικία (άρθρο 16 και 19), και τα ασφαλιστικά μέτρα (άρθρο 20). Για τις διατάξεις αυτές γίνεται λόγος στη συνέχεια.

α. Έλεγχος δικαιοδοσίας και παραδεκτού

Τα άρθρα 17 και 18 κανονισμός 2201/2003 περιέχουν τις λεπτομέρειες σχετικά με τον έλεγχο της διεθνούς δικαιοδοσίας και του παραδεκτού της κλήτευσης του εναγόμενου. Η νομοτυπική τους μορφή δεν παρουσιάζει αποκλίσεις από τα αντίστοιχα άρθρα 9 και 10 κανονισμός 1347/2000. Κατά συνέπεια ισχύουν όσα ήδη έχουν καταγραφεί αναφορικά με τις μόλις αναφερθείσες ρυθμίσεις⁴⁹. Υπογραμμίζεται ότι το δικαστήριο επιφορτίζεται με αυτεπάγγελτο έλεγχο, και οφείλει να από-

47. Πρβλ. και *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 142 επ. Κριτική ασκείται στο σημείο αυτό από τον *Becker - Eberhard*, Γμ. Τόμος Μπέη, 117, ο οποίος αντιτίθεται στην τακτική της διεύρυνσης των δικαιοδοτικών προνομίων σε βάρος εναγομένων του άρθρου 7 § 2 κανονισμός 2201/2003.

48. *Κιουπτσίδου*, Αρμ 2001, 1650.

49. Βλ. *Ταγαρά*, ό.π. [υπ. 8], 141 επ., *Άνθιμο*, Αρμ 2004, 843.

σχει από την εκδίκαση της υπόθεσης⁵⁰, εφόσον συντρέχουν δύο προϋποθέσεις:

- i. Έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας κατά τον κανονισμό⁵¹, και
- ii. Συνδρομή διεθνούς δικαιοδοσίας άλλου δικαστηρίου κράτους - μέλους⁵².

Η έρευνα του παραδεκτού της κλήτευσης του αντιδίκου ρυθμίζεται στο άρθρο 18, και ακολουθεί το οικείο μοντέλο της διμερούς κατανομής⁵³, ανάλογα με το νομικό καθεστώς που καλείται να εφαρμοστεί στην εκάστοτε υπόθεση. Ο έλεγχος είναι και εδώ αυτεπάγγελτος, και τελεί υπό την προϋπόθεση της ερημοδικίας του εναγόμενου. Ως συνέπεια του ελέγχου διατάσσεται σύμφωνα με την § 1 η αναστολή της διαδικασίας, μέχρι να διαπιστωθεί ότι ο εναγόμενος ήταν σε θέση να παραλάβει το εισαγωγικό δικόγραφο, ή ότι καταβλήθηκε κάθε επιμέλεια για το σκοπό αυτό. Ωστόσο εφαρμογής θα τυγχάνει το άρθρο 19 κανονισμός 1348/2000, που αναφέρεται στην § 2, καθώς όλα τα κράτη - μέλη στα οποία ισχύει ο κανονισμός 2201/2003 εφαρμόζουν και τον κανονισμό 1348/2000, με μοναδική εξαίρεση τη Δανία⁵⁴. Παράλληλα, διακοσμητικό χαρακτήρα φαίνεται να έχει προς το παρόν η § 3⁵⁵.

β. Εκκρεμοδικία και συνάφεια

Στα ζητήματα εκκρεμοδικίας και συναφών αγωγών επήλθαν μεταβολές τόσο νομοτεχνικής φύσης όσο και από πλευράς περιεχομένου. Ως προς το πρώτο παρατηρείται η διάσπαση του άρθρου 11 κανονισμός 1347/2000 σε δύο ξεχωριστές διατάξεις. Ειδικότερα, το άρθρο 16 κανονισμός 2201/2003 δίνει τον ορισμό του επιλαμβανόμενου δικαστηρίου κατά πανομοιότυπο τρόπο προς αυτόν του άρθρου 11 § 4 κανονισμός 1347/2000. Ισχύουν άρα ακέραια όσα έχουν καταγραφεί υπό την ισχύ του κανονισμού 1347/2000 και για το νέο κανονισμό⁵⁶.

Οι προϋποθέσεις εκκρεμοδικίας και συνάφειας περιέχονται στο άρθρο 19 § 1 κανονισμός 2201/2003, όπου σε αντίθεση προς το άρθρο 11 § 1 και 2, σφραγίζονται εκκρεμοδικία και συνάφεια για τις υποθέσεις γαμικών διαφορών, καθώς η § 2 αναφέρεται αποκλειστικά σε διαφορές γονικής μέριμνας. Μοναδική προϋπόθεση που θεσπίζεται πλέον είναι η ύπαρξη αγωγών διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού ή ακύ-

50. Ειδικότερα, θα εφαρμοστεί εδώ το άρθρο 4 εδ. β' ΚΠολΔ, βλ. *Κιουπτιίδου*, Αρμ 2001, 1653.

51. Όχι συνεπώς κατά το εσωτερικό του δίκαιο, βλ. *Gottwald*, MüKo, Art. 9 EheGVO. αρ. 3.

52. Σε περίπτωση που τόσο το δικάζον δικαστήριο, όσο και κάθε άλλο δικαστήριο κράτους - μέλους στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας, ο δικαστής θα πρέπει να εξετάσει το ζήτημα υπό το πρίσμα του εσωτερικού του δικαίου, έτσι *Spellenberg*, FS Geimer, 1278.

53. Κανονισμός 1348/2000, Σύμβαση Χάγης 1965 για την επίδοση δικογράφων στην αλλοδαπή.

54. Βλ. άρθρο 2 § 3 κανονισμός 2201/2003 και σκέψη 18 του προοιμίου του κανονισμού 1348/2000.

55. Ενδεχόμενο εφαρμογής του υφίσταται στην περίπτωση που η Δανία αποφασίσει να συμμετάσχει στην εφαρμογή του κανονισμού 2201/2003, διατηρώντας αρνητική στάση έναντι του κανονισμού 1348/2000.

56. Βλ. *Ταγαρά*, ό.π. [υπ. 8], 151 επ., *Ανθιμο*, Αρμ 2004, 843 επ., *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 145 επ., *Gottwald*, MüKo, Art. 11 EheGVO. αρ. 6.

ρωσης γάμου. Καταργείται άρα η προϋπόθεση που περιέχεται στο άρθρο 11 § 1 κανονισμός 1347/00, όπου γίνεται λόγος για ίδιο αντικείμενο και αιτία⁵⁷. Το προαπαιτούμενο της ταυτότητας διαδικών πάντως παραμένει εύλογα ισχυρό και στον κανονισμό 2201/2003.

Οι συνέπειες διαπίστωσης της διεθνούς δικαιοδοσίας του πρώτου δικαστηρίου δε διαφοροποιούνται στο ελάχιστο σε σχέση με τον κανονισμό 1347/2000: Το δικαστήριο που επιλήφθηκε δεύτερο και ανέστειλε αυτεπάγγελτα τη διαδικασία κατά το άρθρο 19 § 1⁵⁸, διαπιστώνει την έλλειψη δικαιοδοσίας του, εφόσον κριθεί τελεσίδικα⁵⁹ η διεθνής δικαιοδοσία του πρώτου, σύμφωνα με το άρθρο 19 § 3 κανονισμός 2201/2003. Στη χώρα μας η αγωγή θα πρέπει να απορρίπτεται λόγω έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας⁶⁰, με ρητή αναφορά όμως στην υφιστάμενη εκκρεμοδικία αλλοδαπού δικαστηρίου⁶¹.

γ. Ασφαλιστικά μέτρα

Την έλλειψη αποκλίσεων διαπιστώνει κανείς και από την αντιπαραβολή του άρθρου 20 κανονισμός 2201/2003 σε σχέση με το αντίστοιχο άρθρο 12 κανονισμός 1347/2000. Καταρχήν αμφοτέρως ρυθμίσεις διατηρούν το χαρακτήρα της εξαιρετικής διάταξης: Οι γενικές διατάξεις των άρθρων 3-7 δεν εφαρμόζονται στην περίπτωση εκδίκασης αίτησης ασφαλιστικών μέτρων! Οι προϋποθέσεις λήψης ασφαλιστικών μέτρων παραμένουν εξάλλου αυτούσιες: Αξιώνεται συνδρομή επείγουσας περίπτωσης⁶², ενώ παράλληλα ο καθού πρέπει να βρίσκεται στο κράτος εκδίκασης της αίτησης, ή να υπάρχουν περιουσιακά του στοιχεία⁶³ στο ανωτέρω κράτος⁶⁴. Από τη διαζευκτική διατύπωση προκύπτει ότι είναι δυνατή λήψη ασφαλιστικού μέ-

57. Αναλυτικά βλ. *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 146 επ., *Κιουπτσίδου*, Αρμ 2001, 1653 επ.

58. Ο Έλληνας δικαστής θα κάνει στην περίπτωση αυτή χρήση του άρθρου 249 ΚΠολΔ, βλ. *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 148.

59. Βλ. *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 148, *Κιουπτσίδου*, Αρμ 2001, 1654.

60. Αντίθετος εδώ ο *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 149 επ., με επίκληση του άρθρου 222 ΚΠολΔ, που κάνει λόγο για αναστολή. Με την άποψη αυτή δε συντάσσεται η *Κιουπτσίδου*, Αρμ 2001, 1655.

61. *Κιουπτσίδου*, ο.π.

62. Σε αντίθεση με τα άρθρα 24 Συμβρ και 31 κανονισμός 44/2001. Διατυπώθηκε η άποψη κατά την οποία το άρθρο 12 κανονισμός 1347/2000 [συνεπώς και το άρθρο 20 κανονισμός 2201/2003] προβαίνουν έμμεσα σε διαχωρισμό μεταξύ ασφαλιστικών μέτρων με επείγοντα και μη επείγοντα χαρακτήρα, βλ. *Spellenberg*, *Einstweilige Maßnahmen nach Art. 12 EheGVO*, Τιμητικός Τόμος Μπέη, Αθήνα, 2003, Τόμος ΙΙ, 1585.

63. Η διάταξη δεν αναφέρεται ρητά στον καθού. Δεν υπάρχει ωστόσο αμφισβήτηση στη θεωρία ως προς το ότι εδώ εννοείται αποκλειστικά ο καθού, βλ. *Spellenberg*, ο.π. 1601.

64. Καταφαίνεται άρα εδώ ο αποκλεισμός του διασυννοριακού χαρακτήρα των ασφαλιστικών μέτρων του κανονισμού, πρβλ. *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 152 επ., και *Kropholler*, *EZPR*, 67, αρ. 116.

τρον και από δικαστήριο, στο οποίο ο καθού δεν έχει κατοικία ή συνήθη διαμονή⁶⁵. Εξυπακούεται πάντως η δυνατότητα λήψης ασφαλιστικών μέτρων και από το δικαστήριο που είναι αρμόδιο για την εκδίκαση της κύριας υπόθεσης⁶⁶.

Μοναδική διαφοροποίηση εντοπίζεται στην προσθήκη δεύτερης παραγράφου στο άρθρο 20 κανονισμός 2201/2003, κατά την οποία όσα ασφαλιστικά μέτρα διατάχθηκαν με βάση την § 1 χάνουν την ισχύ τους μόλις δικαστήριο κράτους - μέλους, που είχε διεθνή δικαιοδοσία να κρίνει την υπόθεση στην ουσία της σύμφωνα με τον κανονισμό 2201/2003, λάβει τα προσήκοντα μέτρα⁶⁷.

Τη θεωρία απασχόλησε το εύρος των επιτρεπτών ασφαλιστικών μέτρων που μπορούν να ληφθούν στο πλαίσιο του άρθρου 12 κανονισμός 1347/2000⁶⁸. Ο προβληματισμός διατηρεί ακέραια τη σημασία του και υπό τη [μελλοντική] ισχύ του άρθρου 20 κανονισμός 2201/2003. Κατά μία άποψη είναι δυνατή η λήψη ακόμη και ασφαλιστικών μέτρων που εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού⁶⁹. Κατά δεύτερη άποψη τίθεται ως προϋπόθεση εφαρμογής η υπαγωγή της ασφαλιστικής αξίωσης στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού⁷⁰. Η Εισηγητική Έκθεση *Borras* φαίνεται να συγκλίνει προς την πρώτη άποψη⁷¹. Ωστόσο, και η πρώτη άποψη εξαιρεί συγκεκριμένης μορφής ασφαλιστικά μέτρα από το πεδίο εφαρμογής του 1347/2000 [άρα και του κανονισμού 2201/2003], όπως π.χ. τα ασφαλιστικά μέτρα προσωρινής επιδίκασης διατροφής⁷².

Μοναδική δημοσιευμένη απόφαση που εντοπίστηκε προέρχεται από το Ηνωμένο Βασίλειο⁷³. Τα πραγματικά περιστατικά έχουν περιληπτικά ως εξής: Το ζεύγος είχε τη συνήθη διαμονή του στο Λονδίνο από το Μάρτιο του 2002. Η σύζυγος είναι Ρωσίδα που απέκτησε τη γερμανική υπηκοότητα το Φεβρουάριο του 2002, και ο σύζυγος Γερμανός υπήκοος. Τον Απρίλιο του 2002 επήλθε διακοπή της συμβίωσης. Στις 24.5.2002 η σύζυγος κατέθεσε αγωγή διαζυγίου. Στη συνέχεια η σύζυγος κατέθεσε αίτηση για επιδίκαση διατροφής στις 24.9.2002. Η αίτησή της έγινε δεκτή.

65. *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 153.

66. *Fuchs/Tölg*, Die einstweiligen Maßnahmen nach der EheVO (EuGVVO II), ZfRV 2002, 99, *Spellenberg*, ο.π. [υπ. 62], 1597 επ.

67. Το περιεχόμενο της διάταξης θεσμοθετεί ουσιαστικά την άποψη που επικρατούσε, βλ. *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 153.

68. Τη σχετική ασάφεια του κανονισμού στο σημείο αυτό ψέγει ο *Kropholler*, EZPR, 67 επ, αρ. 117.

69. Βλ. *Polyzogopoulos*, ο.π. [υπ. 4], 153, *Fuchs/Tölg*, ZfRV 2002, 98 επ., *Gottwald*, MüKo, Art. 12 EheGVO, αρ. 3, *Spellenberg*, ο.π. [υπ. 62], 1586, με περαιτέρω παραπομπές στην υπ. 16.

70. *Ταγαράς*, ό.π. [υπ. 8], 155, αρ. 290. Πρβλ. και τις παραπομπές του *Spellenberg*, ο.π. [υπ. 62], 1586, στην υπ. 16.

71. Βλ. EEEK C 221/16.7.1998, 47, αρ. 59.

72. Λόγω εφαρμογής του κανονισμού 44/2001, βλ. *Spellenberg*, ο.π. [υπ. 62], 1590 επ., *Fuchs/Tölg*, ZfRV 2002, 98.

73. *Wermuth/Wermuth*, [2003] EWCA Civ 50.

Κατά της διαταγής επιδίκασης διατροφής ασκήθηκε ένδικο μέσο από το σύζυγο. Το ζήτημα που απασχόλησε το αγγλικό δικαστήριο αφορούσε στο κατά πόσο είναι δυνατή η υπαγωγή της συγκεκριμένης αίτησης στην έννοια των ασφαλιστικών μέτρων του άρθρου 12 κανονισμός 1347/2000. Το Court of Appeal έκρινε πως η συγκεκριμένη αίτηση δεν πληροί τις προϋποθέσεις υπαγωγής της στην έννοια του ασφαλιστικού μέτρου κατά το άρθρο 12 κανονισμός 1347/2000, και έκανε δεκτή την έφεση του συζύγου.

Η απόφαση, παρά την ενδιαφέρουσα ανάλυση που περιέχει, η οποία αποκτά άλλωστε ξεχωριστό ενδιαφέρον, καθώς πρόκειται για την πρώτη σχετική απόφαση που δημοσιεύθηκε, υποπίπτει στο σφάλμα της εσφαλμένης υπαγωγής του προβλήματος εντός του πλαισίου του κανονισμού 1347/2000. Όπως είδαμε μόλις λίγο πιο πάνω, υποθέσεις ασφαλιστικών μέτρων διατροφής εξετάζονται με βάση τον κανονισμό 44/2001. Κατά συνέπεια, η ουσιαστική χρησιμότητα της ανωτέρω απόφασης περιορίζεται αισθητά.

Επίλογος

Από την ανάλυση που προηγήθηκε κατέστη σαφές πως η ρύθμιση της διεθνούς δικαιοδοσίας στις γαμικές διαφορές δε γνώρισε οβιδιακές μεταμορφώσεις κατά τη μετάβασή της από τον κανονισμό 1347/2000 στον κανονισμό 2201/2003. Η αμετακίνητη στάση του κοινοτικού νομοθέτη εκλήφθηκε από μερίδα της θεωρίας ως παράλειψη ουσιαστικής διορθωτικής παρέμβασης σε κρίσιμα ζητήματα που υποδείχθηκαν από τη θεωρία σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Παράγοντες που συνηγόρησαν υπέρ της κοινοτικής εμμονής μπορούν να αναζητηθούν κατά πρώτο λόγο στο ελάχιστο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της έκδοσης των δύο κανονισμών, και κατά δεύτερο λόγο στην πενιχρότατη νομολογιακή παραγωγή, η οποία δεν μπόρεσε έτσι να διαμορφώσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις επανεκτίμησης του ρυθμιστικού πλαισίου. Ολοκληρώνοντας την παρούσα μελέτη είναι σκόπιμο να υπογραμμιστεί ακόμη μια φορά πως η έναρξη εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003 έχει προσδιοριστεί για την 1.3.2005. Μέχρι τότε εφαρμόζεται ο κανονισμός 1347/2000, ο οποίος σύμφωνα με το άρθρο 71 § 1 κανονισμός 2201/2003 θα καταργηθεί από 1ης Μαρτίου 2005.